

Kerkgeschiedenis in de Regio: De Purmer

Evenals bij de serie “650 jaar christendom in Edam“, willen wij terugblikken en proberen te achterhalen hoe het onze gelovige voorouders is vergaan in de naburige dorpen om zo de interesse voor het religieuze verleden te wekken. (deel 5)

De Purmerkerk

Voor deze aflevering verlaten wij even het Zeevangsgebied om ons te verdiepen in de kerkgeschiedenis van de Purmer. Na de droogmaking van de Purmer in 1622 werd het burgerlijk bestuur van de polder verdeeld onder de drie omliggende gemeentes. De stichting van een eigen kerkelijke gemeente bleef lange tijd een vrome wens. Ruim twee eeuwen lang werden de bewoners van de Purmer geacht op zondag naar de dichtstbijzijnde kerk buiten de polder te gaan.

Octrooi overeenkomst en geen kerk

Voor de droogmaking van de Purmer werd een octrooi (overeenkomst) opgesteld waarin o.a. voor de eredienst werd gezorgd. Het honderdste morgen land werd tot onderhoud van de kerk van de kerkelijke diensten bedongen, maar het zou nog lang duren voordat er eindelijk een kerkgebouw van de Nederlands Hervormde gemeente werd gebouwd. Wel was er een afspraak dat de dominees van de gereformeerde kerken uit Edam, Monnickendam, IJpendam, Purmerend en Kwadijk een jaarlijks traktement van 25 gulden kregen voor het verlenen van geestelijke bijstand aan de Purmerbewoners. Voor dit bedrag moesten zij zieken troosten, de armen in hun nood bij te staan, catechisatie geven en trouwlustigen op hun huwelijk voor te bereiden. Gelijktijdig konden zij proberen om de rooms-katholieken op andere gedachten te brengen.

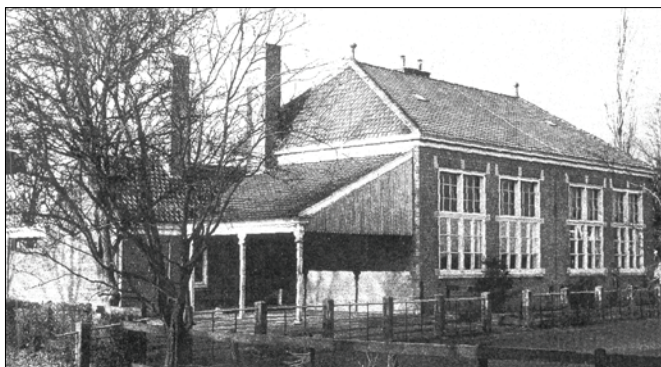


Purmerkerk gebouwd in 1865 en in 1959 verbrand

Eerst een school dan de kerk

In 1627 werd door de bewoners van de Purmer een verzoek ingediend voor het aanstellen van een schoolmeester. Aanvankelijk werd aan huis bij particulieren onderwijs gegeven. Het traktement bedroeg 100 gulden per jaar en werd betaald uit de kerkfondsen.

In 1633 werd er een huis aan de Purmerenderweg bij de Middeltocht als schooltje ingericht, maar later in 1711 werd de school verplaatst naar het kruispunt Westerweg - Purmerenderweg. De eerste meester was Pieter Jacobs. Hij kreeg een goed traktement van 100 gulden per jaar. In 1759 werden de Kerkmeesters gemachtigd om de school te herstellen en te verbeteren. In 1914 werd een geheel nieuwe school gebouwd en de oude school werd tot onderwijzerswoning ingericht. Op 1 augustus 1981 werd de Neutraal Bijzondere school in de Purmer opgeheven.



In de Purmer is de unieke situatie dat de lagere school het eigendom was van de Hervormde kerk

Stichten eigen kerkelijke gemeente

In 1808 ontvingen de dijkgraaf en hoofdingelanden van Jan van Wallendal een schenking bestaande uit een boerderij met 40 morgen land aan de Westerweg. De opbrengst van de hoeve was bestemd voor onderwijs en kerkelijke doeleinden. Het polderbestuur was verantwoordelijk voor de waterhuishouding, het onderhoud van de wegen, onderwijs, kerkelijke zaken, armenzorg, ziektebestrijding en brandveiligheid. Het duurde tot 1865 voordat toestemming werd verkregen voor het stichten van een eigen kerkelijke gemeente. De kerkenraadsleden hebben zelfs nog moeten procederen tegen het polderbestuur om in het bezit te komen van de kerkelijke gelden en goederen.

Aanbesteding Purmerkerk met Pastorie

In 1864 werd de kerkelijke gemeente van de Purmer zelfstandig en vond op 19 augustus de publieke aanbesteding plaats van een kerkgebouw op een viersprong van de Westerweg en de Purmerenderweg. Het werd een kerk met toren en een pastorie. J. de Rooij uit Purmerend werd de aannemer van de kerk en S. Oosterhoorn in Edam mocht de pastorie bouwen.

Vervolg op pagina 15

Op 26 november 1865 kon de kerk in gebruik worden genomen en kort daarna werd de eerste predikant R.A. van Deurzen worden bevestigd. K. Veeger werd in 1866 benoemd tot onderwijzer, koster en voorzanger. Bovendien moest hij zondag de stoven klaar zetten. Tjaden Bakker was de laatste voorzanger. In de oorslogsjaren is hij hiermede gestopt wegens ouderdom en werd geen nieuwe voorzanger benoemd.

De taken van de huidige kosteres zijn minder omvangrijk, maar nog steeds van groot belang. In de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw vervulden drie bekende Edammers de kostersfunctie. Dit waren achtereenvolgend Jaap bij 'Vuur, Lieuwe Kramer en Jan Plas.

De Purmer en haar bewoners

In 1972 had de Purmer 782 inwoners. In die tijd behoorde de grootste groep tot de Ned. Herv. Kerk (340), waarvan minder dan de helft belijdend lid was. Tot de tweede groep behoorden de Rooms-Katholieken (265). Verder nog enkele Gereformeerden, Doopsgezinden en Lutheranen. Een aantal van 103 inwoners was onkerkelijk. Door verstedelijking, als gevolg van een planologische ingreep en kerkverlating zullen deze getallen nu totaal anders zijn. De katholieken in de Purmer bleven door de eeuwen heen een minderheids-groepering en tot op de dag van vandaag zijn zij aangewezen op de kerken in de omliggende plaatsen. Vele katholieke boeren die in Edam naar de kerk gingen hebben in de loop van de eeuwen een belangrijke bijdrage geleverd aan de groei en bloei van de rooms-katholieke parochie. Zij zaten vaak in de besturen van de kerk, de armenzorg, het weeshuis en het onderwijs, maar bovendien hebben zij door middel van schenkingen, legaten en fundaties, vele initiatieven en ontwikkelingen van de R.K. kerk in Edam mogelijk gemaakt.



Interieur oude Purmerkerk

Kerk in de brand

De Purmerkerk werd in 1959 door een ramp getroffen. Een felle brand verwoestte in korte tijd het gehele gebouw. Kort daarvoor was de kerk nog grondig gerestaureerd. Mede door een harde wind ging het kerkgebouw snel in vlammen op en kon ook het interieur niet meer

gered worden. Het orgel dat door Flaes in 1873 was gebouwd verdween in de vuurzee en met de toren kwam ook de luidklok naar beneden.

Nieuwe Purmerkerk

De hervormde bewoners van de Purmer gingen niet bij de pakken neerzitten en wisten voldoende geld bijeen te brengen om op dezelfde plek een nieuwe modern ogende kerk te bouwen. Op 23 maart 1961 kon deze kerk in gebruik worden genomen. Stenen uit de oude kerk werden als een symbolische herinnering in de muren van de nieuwe kerk meegemetseld. De kerk is ontworpen door de bekende architect B.T. Boeyinga uit Amsterdam. Het kerkje heeft een kubusvorm.



Nieuwe Purmerkerk

Annemike van der Meiden werd in 1992 als voorgangerster en pastoraal werkster van de Hervormde Gemeente in de Purmer aangesteld en sedertdien woont zij in de domineeswoning of pastorie aan de Westerweg. Zij volgde destijds dominee Huysman op die eind 1990 plotseling overleed. Zij kreeg haar baan onder voorwaarde dat zij theologie zou gaan studeren. Zij noemt zichzelf vrijzinnig hervormd. Nog steeds staat zij op de kansel in de Purmerkerk, maar door haar aansprekende wijze van verkondiging wordt zij ook gevraagd om voor te gaan in andere kerken.

Purmerkerk midden in de gemeenschap

"Er dient ruimte te zijn voor vrijheid van geloven en belijden voor verschillende overtuigingen" staat er in het Purmerkerkblad van 1 februari 2009. De kerkdiensten op zondagmorgen worden gelukkig nog steeds door veel mensen bijgewoond. Zij komen van dichtbij maar ook van heinde en verre. Het is een levende gemeenschap van gelovigen met vele activiteiten zoals de catechisatie voor jeugdigen. Er is een Bijbelkring en tijdens de ochtend en avondkringen komen interessante onderwerpen ter sprake. Vanaf de beginjaren beschikt de kerk over een uitgebreide bibliotheek, waar kerkbezoekers na de dienst boeken kunnen lenen. Een gratis service van de Purmerkerk. In 1912 werd een zangvereniging opgericht die langzaam maar zeker ter ziele is gegaan maar het Purmermannenkoor bestaat inmiddels al meer dan 5 jaar. De Purmerkerk staat nog midden in de Purmergemeenschap. Naast de kerkelijke praat- en discussiegroepen heeft ook de toneelvereniging Purmersteijn hier zijn repetitieruimte gekregen.

Gerrit Tonijn en Jaap Molenaar

Venster